

Politieke hartstochten en onverdraagzaamheid

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Versijnt om de veertien dagen

**24ste jaargang nummer 5
8 maart 1969**

Hoofredacteur: dr. A. L. Constandse

Redactieraad:

**mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt
Corstius, H. Mozes, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof**

**Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
Paulus Buyslaan 23, Amersfoort
Telefoon 03490-16474**

**Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht**

Advertentietarieven op aanvraag

**Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 9,50,
overige landen f 12,-
Losse nummers f 0,50**

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

B. Stroman: Technies theater: Loos alarm (pag. 3)

Dick Scherpenzeel: Onze ontwikkelingshulp (I) (pag. 4)

Casper Vogel: Rosemary's Baby (pag. 5)

P. Berkenbosch: Een Duits gevaar? (pag. 7)

DE WERELD is vol van opzienbarende conflicten. Een grote oorlog, met kernwapens die tot massale uitroeiing zouden leiden, is nog altijd voorkomen. Wel wordt er zoveel over gesproken en geschreven, wordt een mogelijkheid tot zulk een afrekening (met de mensheid zelf!) zozeer voorbereid, dat we toch op een vulkaan schijnen te leven.

EN minder totale gewelddadigheden zijn er genoeg, meestal in de vorm van guerrillas: in het Nabije Oosten, Biafra, Vietnam, Latijns-Amerika, Portugees Afrika bijvoorbeeld. Er wordt bij zulke acties en tegenacties zoveel geleden, dat niemand er onverschillig onder kan blijven, en ieder neiging heeft partij te kiezen. Het moge hier dan – in verhouding tot de kansen op een kernoorlog tussen grote mogendheden – om kleinere, regionale conflicten gaan, zij kunnen de aanleiding zijn tot een confrontatie tussen machtige landen.

BIJ zulke botsingen spelen religies of kerken geen hoofdrol meer. Verschillen in geloof kunnen wel meedoen, maar ze kenmerken de scherpe tegenstellingen niet. Vandaar dat het de aandacht trekt, als nog ergens een soort 'godsdienstoorlog' woedt. De laatste maanden hebben Nederlandse kranten en het radionieuws nog al veel aandacht geschonken aan Ierland. Men weet dat de bevolking van dit eiland orthodox katholiek is.

HET wereldlijke regime is daar door het clericalisme sterk beïnvloed; het onderwijs is katholiek; de censuur is uitermate hinderlijk; men kan er niet spreken van democratie in het geestelijk leven. Er is echter een verklaring (geen verontschuldiging) voor deze onverdraagzaamheid. Het Ierse volk is door het protestantse Engeland enige eeuwen onderdrukt en uitgebuit. De ontstellende armoede heeft in de vorige eeuw geleid tot de geweldige emigratie naar Amerika. En ook thans nog moeten vele Ieren hun onderontwikkelde land verlaten, om elders werk te zoeken. Dit alles vergrootte de tegenstelling tussen katholicisme en protestantisme. Merkwaardig genoeg vindt men enige honderdduizenden Ieren in Groot-Brittannië, waar zij niet slechter leven dan Engelsen, Schotten of burgers uit Wales. Men zou dus denken dat het verleden, zo niet vergeten dan toch overwonnen is.

NIET het geval is dit op het Ierse eiland zelf. In het noordoosten daarvan woont een Engelse, protestantse bevolking, die zich heeft afgescheiden van Ierland, toen dit onafhankelijk werd. Het gewest (Ulster) behoort tot Groot-Brittannië. Maar er wonen niet uitsluitend protestanten: er is ook een katholieke minderheid. Ten dele zou die Ulster wel ingelijfd willen zien bij de Ierse republiek. Maar daarom gaat het niet allereerst. Deze minderheid wordt gediscrimineerd: in staatsambten, bij het onderwijs, in nijverheid en handel. En de protestantse meerderheid gedraagt zich vaak als in een land met 'apartheid', hoe onzinnig dit woord hier ook klinkt. Stellig kan men spreken van politieke, economische, sociale en culturele ongelijkheid, soms van overheersing. En hoe weinig sympathie men ook behoeft te hebben voor het geestelijke klimaat van de katholieke Ierse republiek, de sfeer in Ulster is misschien nog onverdraagzamer. Doordat aan het einde van de zeventiende eeuw de Nederlands-Engelse stadhouder-koning Willem III de katholieke Ieren heeft onderworpen en getuchtigd zijn de protestanten van Ulster vurige Orangisten. Maar dit is geen reden hen sympathiek te vinden.

IN ULSTER woedt een soort godsdienstoorlog, die in wezen een politiek conflict is. Dit is zo antiek, dat de strijd (hoe bitter ook) voor buitenstaanders komisch wordt. Een predikant die 'de show steelt' en die duizenden tot geestdrift brengt is Ian Richard Kyle Paisley. Als hij Hallelujah roept, galmt die kreet duizendvoudig na, als bij een happening. Hij bidt God opdat deze 'de verraders van het land zal vernietigen'. De paus is voor hem een baarlijke duivel.

HET is maar een kleine zaak op een onbeduidend stukje van een eiland. Dat de kwestie echter de aandacht trekt is toch een symptoom: wij zijn het niet meer gewend dat godsdienstige aangelegenheden zulk een beroering wekken. We weten wel dat het om economisch-politieke kwesties gaat, maar hiervoor een godsdienstige ideologie te gebruiken is niet meer gebruikelijk: daarvoor heeft die ideologie geen kracht genoeg meer.

EN dit vooral is kenmerkend voor de ontkerstening der huidige samenleving.

KRITISCH ALLERLEI

Perikelen

ZELFS voor de koningin is het tegenwoordig moeilijk hulp in de huishouding te vinden. Opperhofmaarschalk mr. van Zinnincq Bergmann heeft alle pogingen om uit de omgeving van Soestdijk werknemers aan te trekken maar opgegeven. Hij heeft in verscheidene Friese dagbladen een advertentie voor een hulp in de keuken geplaatst. Men kreeg er maar een paar reacties op. Koningin Juliana en prins Bernhard, die in 1964 accoord gingen met een CAO voor het hofpersoneel (de salarissen stegen toen met 70 procent tot de minimumschaal voor rijksambtenaren), gingen onlangs nog een stap verder door de ongeveer twintig personeelsvertrekken te moderniseren. Het is de bedoeling dat alle 266 personeelsleden nog dit jaar door het rijk zullen worden overgenomen, waardoor hun salaris zal worden verbeterd. Maar ondanks de hogere lonen ziet het er naar uit dat de koningin het in de toekomst met minder personeel zal moeten doen. Wat overigens wel begrijpelijk is als men bedenkt dat de Amerikaanse president, die veel meer officiële verplichtingen heeft, over een staf van 300 personeelsleden beschikt. Aldus een krantenbericht, dat een teken des tijds is.

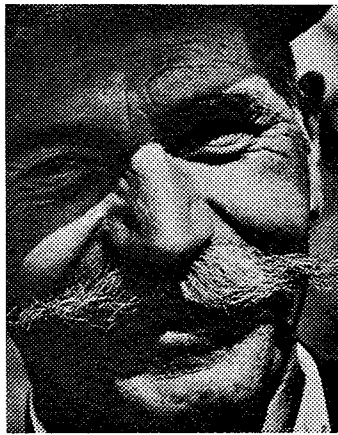
Protest

HET Christelijk Nationaal Vakverbond heeft in verband met de politieke ontwikkelingen in Spanje de vliegvlagen naar dat land voorlopig van zijn reisprogramma afgevoerd. Er worden ook geen boekingen geaccepteerd. De internationale vakbeweging, waarbij het CNV is aangesloten, heeft een krachtig protest laten horen tegen het afkondigen van de uitzonderingstoestand in Spanje, waardoor het regime zonder meer kan optreden tegen oppositionele groepen. Het CNV deelt het protest tegen 'de terreur van het totalitaire bewind en het onderdrukken van elke democratische oppositie'. Daarom werden in afwachting van de verdere ontwikkelingen, de Spanje-reizen van het CNV-reisprogramma geschrapt. 'Er zijn gelukkig nog andere streken in Europa, waar de zon de hele zomer pleegt te schijnen', aldus het CNV. Een compliment voor de gezindheid, die hieruit spreekt.

De Heilige

HET St. Nicolaashoofdkwartier Amsterdam heeft in samenwerking met de St. Nicolaascentrale Den Helder een vereniging in het leven geroepen voor het tegengaan van St. Nicolaas' optreden in slechte kostuums, beunhazerij, dronkenschap en het onbeschoft vervullen van de St. Nicolaasplicht. Dit naar aanleiding van de vele klachten die binnen kwamen.

Wij vestigen er bij onze bisschoppen de aandacht op dat zij van deze vereniging lid kunnen worden ter veredeling der zeden.

Incident

LIEF incident in Engeland. Deze week ging de première van de film Mrs Broady naar een roman van Muriel Spark. Het werd een zogenaamde koninklijke première, omdat de Engelse koningin-moeder aanwezig was. Om de hierdoor ontstane feestvreugde te verhogen waren de opnamen van een meisje, dat giechelend om het naakte torso van een man springt uit de film geknipt. Bij de volgende (niet koninklijke) voorstelling zat dat fragment er gewoon weer in. Commentaar van de Daily Express: Wat een onzin, de koningin-moeder is toch boven de achttien? Inderdaad, en als we het wel hebben is de koningin-moeder zelfs geen maagd meer.

Vergif

'DE patiënt is beverig en verliest zijn zelfcontrole. Hij is onderhevig aan aanvallen van opgewondenheid en neerslachtigheid. Een nieuwe dosis van het vergif brengt tijdelijk verlichting, maar dan toch ten koste van ongelooflijk veel ellende.' Deze weinig opwekkende beschrijving van verschijnselen staat in het rapport over verdovende middelen van de Britse regeringscommissie onder leiding van lady Wooton of Abinger. Om alle misverstanden te voorkomen: het betreft hier een citaat uit een negentiende-eeuws rapport over koffiedrinkers...

Verdoving

IN de Volkskrant (die de levedigste rubriek met ingezonden stukken heeft van alle dagbladen) schreef Hans van Hees het volgende: 'Vorige week stonden de Nederlandse kranten weer vol over verdovende middelen. We maken ons weer aardig druk over 'soft and hard drugs' en vergeten ondertussen, dat er andere ver-

dovende middelen zijn, zoals communicatie-media (televisie, radio, enzovoorts), geld, techniek, industrie, die niet alleen sterker zijn, maar tevens op veel grotere schaal gebruikt (opgedrongen) worden en in tegenstelling tot de drugs, bewustzijnsvernauwend werken. Verslaafd aan onze verdovende cultuur zijn we zo verpest dat creatieve mensen vreemden voor ons zijn, gevaarlijke indringers. Jammer. Het zal wel te laat zijn. Misschien is God wel een verdovend middel, maar dat weet ik niet zeker.'

Censuur I

CENSUUR in Zuid-Vietnam: de regering in Saigon heeft alle anti-oorlogsliedjes verboden van de zeer populaire zanger en componist Trinh Cong Son. De songs van Son zijn, zo wordt gezegd, een gevaar voor de vechtlust van het volk. Son is tegen alle geweld. Tegen zogenaamde rechtvaardige oorlogen evenzeer als tegen de smerige krijg. 'Elke oorlog staat gelijk met dood en vernietiging,' meent de componist. De muziek van Son mocht al enige tijd niet door de Zuidvietnamese radio en televisie worden uitgezonden. Maar hij bleef regelmatig optreden met de gitaar op de buik voor grote groepen fans. Vele Vietnamezen namen zijn liedjes op de band op en verkochten die. In sommige cafés van Saigon en op feestjes stond het werk van Son hoog aangeschreven. De regering heeft nu aangekondigd, dat bandopnamen en bladmuziek in beslag zullen worden genomen.

Censuur II

KENNERS van Son zeggen, dat zijn muziek nogal sterk op die van westerse componisten, met name Bob Dylan en Joan Baez, is geïnspireerd. Een van de liedjes gaat als volgt: 'Het was een heerlijke tijd toen heel Vietnam vol was van gelach, toen dit hele land, een gele huid, een vriendelijk en rijk volk feestte en feestvalde het hele jaar: maar vandaag verlichten vlammen het land, staan de doodkisten opgestapeld, zucht onze aarde onder kogels en

mijnen, zijn kinderen voor bommen op de loop'. De volgende regels uit 'n slaapliedje van Son: 'Slaap maar kind, slaap maar tegen moeders gele huid, ik zing je in slaap; jou en je wonden, rood door kogels; twintig jaar lang zijn mijn kinderen de oorlog ingegaan zonder ooit terug te keren; O, mijn kind, waarom slaap je zo terwijl je pas twintig jaar bent?' Deze liedjes mogen niet meer worden gezongen in Zuid-Vietnam. Zij ondermijnen de gezonde geest van het volk.

Romance

EEN moeder-overste, een 42-jarige aantrekkelijke brunette heeft - naar pas nu bekend is geworden - haar klooster in een dorp in het Engelse Leicestershire verlaten om een priester te huwen die even oud is als zij. Dit opzienbarende huwelijk vond in augustus 1967 plaats, maar het echtpaar besloot nu pas de romance te onthullen. De priester is pater Colin Stuart Trevor, een oud-acteur, en de vroegere moeder-overste was zuster Sheila Mary, nu mevrouw Sheila Trevor. Het echtpaar verklaart: 'Wij houden van elkaar en zijn erg gelukkig.' Destijds heeft de priester de moeder-overste om middernacht uit het klooster ontvoerd. Ze verlieten dit op kousevoeten. Haar eigendommen werden via een raam uit het klooster gehaald. Sheila Mary heeft van het Vaticaan dispensatie voor haar kloostergelofte gekregen, maar over de 'vrijmaking' van pater Trevor is nog niets beslist. Zolang de onzekerheid voortduurt, zijn hij en zijn vrouw geëxcommuniceerd. Zij hebben, sinds de moeder-overste achttien maanden geleden uit het klooster werd ontvoerd, de mis niet meer bijgewoond. 'Ons geluk zal volmaakt zijn, als de kerk ons weer aanvaardt en wij opnieuw onze kerkelijke plichten zullen kunnen vervullen', aldus het echtpaar Trevor. De meeste religieuzen zeggen in zo'n geval ook de kerk vaarwel, en vroeger moesten zij dat ook wel. Maar de moederkerk heeft nu ongehoorzame kinderen bij de vleet.

IETS

*Wij hunkren samen, gij en ik, naar iets
Dat nog geen naam heeft en geen naam zal krijgen
Dat duidelijk alles is en duidelijk niets:
Een trilling tussen spreken en verzwijgen.*

*Ontdaan van angst, verlangen wij naar iets:
Wonder van nieuwtje en niettemin stokoud,
Dat duidelijk alles is en duidelijk niets
Een stalen blok dat vlamt gelijk droog hout.*

*Het is voor u en mij bestemd het iets,
Dat ons vervult, met een ontsteld vertrouwen
(t Is duidelijk alles het is duidelijk niets)
Wanneer we in Spanje onze kastelen bouwen.*

J. GRESHOFF

(Uit: Verzamelde gedichten 1907-1967, uitg. Nijgh & van Ditmar, 's-Gravenhage/Rotterdam)

'Technies theater': loos alarm

HET rommelt merkbaar bij het toneel in ons land. Zowel bij de kern der gesubsidieerde gezelschappen – elf in totaal – met verscheidene afgebakende taken, als bij de incidenteel gesubsidieerde groepen. Daar komen dan zo nu en dan de voorstellingen bij in de zogenaamde vrije sector (niet gesubsidieerd), die in hoofdzaak amusement willen verschaffen: blijspelen en musicals, al dan niet groot gemonteerd. Het lijkt er bedriegelijk op, dat het toneel van slag dreigt te raken, zo sterk, dat er wel eens wordt aangerommeld. Als het toneel de kluts kwijt raakt, weet het publiek met die kluts, dat wil zeggen de zin van het toneel, geen raad meer. Wij zijn in ons land nu eenmaal aangewezen op het internationale repertoire, omdat wij, om welke reden dan ook, nauwelijks over stukken van eigen bodem beschikken. Te veel wordt het repertoire uit het buitenland gevolgd in de hoop, dat hetgeen ginds succes heeft hier ook wel zal aanslaan. Als er al uitzonderingen zijn, blijkt vaak, dat buitenlandse regisseurs de voorbeelden hebben geleverd voor regie-opvattingen. Wij leven nu eenmaal weer eens in een periode van regisseurs-toneel. Als zulke voorbeelden, dank zij een oorspronkelijke visie als grondslag dienen voor een eigen stijl, zou dat van wezenlijk belang voor de Nederlandse toneelspeelkunst kunnen zijn. Dat komt nog te weinig voor, zodat er zwakke kopieën, vage benaderingen ontstaan.

DAARNAAST blijkt, dat toneeltheorieën al te oppervlakkig worden toegepast, zodat er imitaties van Artauds 'théâtre de la cruauté' verschijnen, of uiterlijke nabootsingen van de laboratorium-arbeid van de Pool Jerzy Grotowski met zijn 'theater van de armoede' (geen dekors, geen pralende kostuums, maar een vorm van toneel met zeer lijfelijke expressie), om maar te zwijgen van de invloed van de manifestaties van de Amerikaanse groep The Living Theatre, die als nomaden door Europa trekt. Van zulke nog lang niet doordachte en doorwerkte 'ontleningen' worden de toeschouwers tureluurs. Een extreem voorbeeld van hetgeen niets anders dan een probeersel is, geeft de Toneelgroep Studio met een avond zogeheten 'technies theater' onder de verzamelnaam *Solid State* onder aanvoering van Lodewijk de Boer. Studio is van experimenteel toneel overgegaan naar het laboratorium-toneel. Maar dat moet niet gaan betekenen, dat ook alle mislukte laboratorium-proeven openbaar dienen te worden gemaakt. Lodewijk de Boer, van huis uit musicus – alt-violist bij het Concertgebouworkest – is kennelijk gegrepen door het toneel als uitdrukkingsmiddel. Hij zoekt zich een weg in die materie en hij heeft blijk gegeven van originaliteit. Aan het 'totaal Theater' dat *Labyrinth* nastreefde, welke poging tot een nieuwe dramatiek alleszins de moeite van een mislukking waard bleek te zijn, heeft hij zijn medewerking als schrijver gegeven. Zijn toneelstukken *De Verhuizers* en *Borak* valt vielen onder de noemer 'interessante beloften'. Met *Darts* en vooral *De Lijksynode* begon het er angstig op te lijken, dat de Boer metterdaad in een doolhof verzeild was.

EN NU DAN: *Solid State*. Hij is verliefd geraakt op zijn band-recorder, waarop staat *solid state*. Dat vertaalt hij als duurzame toestand. Op het toneel heeft hij een meer dan levens-

Angel Duarte: „Glasobjekt“, 1965/7

grote band-recorder laten bouwen met twee grote cirkelvormige witte schijven waarop ge-projecteerd wordt. Van de actrices en de acteurs zijn alleen de stemmen overgebleven. Lodewijk de Boer gunt hun niet eens meer de status van Über-Marionetten waar Gordon Craig in het begin van onze eeuw al van droomde. Geen handeling, geen ruimte (zeer in tegenstelling tot Gordon Craig), alleen maar geluid. Voor *Solid State* dienen twee uiterst zwakke, door de band-recorder uitgedijde hoorspelen van Samuel Becket; een nummer gecondenseerd 'son et lumière' van Leendert Janzee en Lodewijk de Boer; en een onvatbaar stuk van de Amerikaan Paul Foster: *Ballen*. Rondlopende geluiden, rondzwalkende stemmen dank zij een elektronische installatie.

WAAR komt dat op neer? Dat het zaaltje van de Brakke Grond in Amsterdam een (graf)kuil van geluiden en lichteffecten wordt. Op deze wijze blijkt 'technies theater' niets anders te zijn dan puur anti-theater. Met toneel heeft het helemaal niets te maken. Het blijft bij het spelen met geperfectioneerd, zeer ouderwets speelgoed. Een spel, dat de uit onbevangingheid geboren kinder-creativiteit te enen male mist. Een ingeblikte licht- en geluidsdemonstratie, die mateloze verveling perfect oproept. Natuurlijk gelardeerd met het nieuwe taboe: het te lijf gaan van de taboes. Dat wil zeggen de glorie van de sex. Copuleren voor de menigte, vertoonzucht van gespeeld orgasme en dat alles droogt de vreugden van de vermeend ontkluisterde sexualiteit in tot trieste as. Het schokt niet meer, het komt te land aan gene zijde van de fatsoenbarrière. Geatrofieerde libido. Het is alles zo irritant steriel. Teleurgestelde, nauwelijks merkbaar geschokte toeschouwers, die zich duidelijk genomen voelen door hun abonnement van een kunstkring, verlieten op hun tenen, heel beschaafd met groepjes de zaal. Het enig dramatische van de hele avond, die verder niets aan dramatiek opleverde. Een spel met heel fraaie pepermuntstokkleurtjes, met stemmen en aardige drum-effecten, die de slaap verdreven. Zo toegepast is 'technies theater' zeer ouderwets loos alarm.

B. STROMAN

Op een vrijdagmiddag, na de bejaardenclub, die in een zaaltje van een wijkgebouw gehouden wordt, kwam er een meisje binnen van een jaar of tien. 'Weet u hier een muziekschool voor blokfluit?' vroeg ze aan me. Nee, die wist ik niet en ik had er op dit adres nog nooit van gehoord ook. 'Moet je wel hier zijn?' vroeg ik. Het kind knikte en haalde uit de zak van haar jack een papertje, waarop met inkt in blokletters het woord *WIJKCENTRUM* geschreven was. Het bewijs, zwart op wit. Ik besloot het probleem aan de secretaresse voor te leggen, want ten slotte heb ik niets te maken met dat wijkcentrum, ik ben alleen maar voor de bejaardenclub.

't Ongeluk is wel, dat het spreekuur van de sociaal raadsman samenvalt met onze club en als wij dan in de gang onze leden staan te verwelkomen, worden we wel eens aangezien voor officiële personen en dan beginnen sommige mensen tegen ons alvast het opgekropt gemoed te luchten. Op een keer, toen de raadsman geen zitting had, wat natuurlijk met koeien van letters aan de buitendeur stond, moesten wij de hele middag af en aan hollen om de deur open te doen voor de ongelovigen, die toch voor alle zekerheid maar even belden, je kon nooit weten.

Ik trof toen een heel enge juffrouw, die me verwilderd aankeek en me in gebroken Hollands en heel verward meldde, dat de mensen waar ze in huis woonde, haar post verdonkeremaanden en haar geregeld met messen bedreigden. Ik wist me geen raad en met de zenuwen in m'n keel verwees ik haar in 't Engels naar 'the police'. Ik wist ook zo gauw geen andere oplossing. Later vertelde ik het aan de raadsman. 'O die', zei hij, 'die komt iedere week een paar keer hier met dat verhaal. En 't is geen Engelse, hoor, 't is gewoon een Hollandse. Ze verstaat je best!' Soms zie ik haar nog wel eens lopen. Blijkbaar heeft ze de aanslagen nog steeds overleefd.

En nu die blokfluitlessen weer. 'Wie heeft je hiernaartoe gestuurd?' vroeg ik aan het meisje op weg naar de secretaresse. 'De pater', verstond ik. Nu is de parochiepater voorzitter van het wijkcentrum, dus die moest het toch wel weten, meende ik. 't Bleek, dat ik het verkeerd verstaan had. 't Was 'me vader' geweest. Die had gezegd: 'Ga maar naar het wijkcentrum, want daar weten ze precies, waar alles is.' De secretaresse, die kennelijk meer met dat bijltje gehakt had, zocht een paar blokfluitleraren op in de beroepen telefoongids en gelukkig huppelde het kind ermee naar buiten, nadat ze ons nog beloofd had terug te komen, als ze de Boerinnenskensdans kon spelen. Ik ken dat hele repertoire, van 'Er zat een sneeuw wit vogeltje' tot de Sonate van James Hook. We hebben hier thuis ook ettelijke blokfluit-rages gehad. Opeens liggen de blokfluiten in de kast. Dan moeten ze een vibrafoon of een drumstel of een piano.

Een gitaar mag ook. Dat is het hier geworden. Ik hou wel van gitaarmuziek. 't Nadeel is alleen, dat ze er de mond bij vrij hebben en daardoor menen, dat ze erbij moeten zingen, of wat daar dan tegenwoordig voor doorgaat. 'We hadden haar misschien beter meteen het adres mee kunnen geven van een harpleraar of een bioscooporganist', zei ik. De secretaresse keek me verbaasd aan. Ze zal het wel ervaren, denk ik. Ze heeft zelf ook kinderen.

Het wonderbaarlijkste gebruik, dat de mens van zijn verstand heeft gemaakt is wel dit: het voor een meesterstuk te houden, het niet te gebruiken en dus, geboren met vleugels, deze af te snijden.

LICHTENBERG (1742-1799)

Onze ontwikkelingshulp (1)

PROFESSOR Wertheim heeft een nogal dubieus medestander gevonden in zijn stelling, dat de huidige ontwikkelingshulp geen enkele bijdrage vormt tot de economische ontwikkeling van de arme landen. In een artikel in het Hollands Maandblad, korte tijd later integraal overgenomen door de Nieuwe Rotterdamse Courant, kwam Professor Brugman, hoogleraar in het Arabisch en de Arabische cultuurgeschiedenis, tot een soortgelijke conclusie. Ontwikkelingshulp is een lapmiddel, schreef hij, dat de kwaal verergert en de genezing uitstelt. Maar dat is dan wel zo ongeveer de enige overeenkomst. In de argumentatie lopen de wegen van beide hooggeleerde heren hemelsbreed uiteen. Wertheim gaat er van uit, dat eerst de oude structuren in de ontwikkelingslanden revolutionair omver moeten worden geworpen voordat de voorwaarden kunnen worden geschapen voor een economische ontwikkeling. En zijn bezwaar tegen de westelijke hulpverlening is, dat het westen juist die regimens steunt die een dergelijke omwenteling van de hand wijzen. De ontwikkelingshulp veroorzaakt daarmee een vicieuze cirkel: revoluties zijn nodig voor een economische ontwikkeling, de westelijke hulp houdt voornamelijk contra-revolutionaire regimens in het zadel, de economische ontwikkeling blijft zo een illusie. Dit duidt al op het politieke karakter van de ontwikkelingshulp. Het westen heeft er geen belang bij regeringen te steunen die een revolutionaire omwenteling van de bestaande structuren beogen, omdat westelijke economische belangen juist in die structuren diep geworteld zijn. Aldus Professor Wertheim.

Misleidend

HEEL anders is het uitgangspunt van Professor Brugman. Zijn argumenten reiken in wezen niet verder dan die van het gouden bed en de bodemloze put. De verlening van ontwikkelingshulp is volgens hem een twijfelachtige zaak, zolang regeringen in ontwikkelingslanden hun geld verspillen aan militaire avonturen en prestige-objecten. Laat ze maar in hun vet gaar smoren, dan worden ze vanzelf wel verstandiger en zullen ze oog krijgen voor de ster van de economische prioriteiten die ook de wijzen uit het westen licht heeft gegeven op hun weg naar welvaart. Het is in hun eigen belang en niet in dat van het westen, want 'het is nu heus wel bezwezen, dat het westen voor zijn welvaart niet afhankelijk is van de uitzuiging van de Aziatische en Afrikaanse volken.'

DERGELIJKE opvattingen zijn gemeengoed aan menige bitterschotel en zij verklaren nauwelijks waarom de NRC meent, dit artikel te moeten introduceren als een springplank voor een serieuze bezinning over het hoe en waarom van de ontwikkelingshulp. De oorzaak daarvan is waarschijnlijk de gemakkelijke en vloeiende stijl, waarin de schrijver zijn argumenten verpakt. Professor Brugman vergeet bovendien niet zo nu en dan het gepaste klapje naar de kant van de gevende landen uit te delen waardoor hij een schijn van objectiviteit wekt die de conclusies lijkt te versterken.

Een voorbeeld van zijn misleidende betoogtrant kan dit illustreren. Aan het begin van zijn artikel zegt hij o.a.: 'In de pers kan men soms lezen over teleurstellende ervaringen van jongeren-vrijwilligers. Men kan van thuisvaarders verhalen horen over verspilling van ontwikke-

lingshulp, over fabrieksuitrustingen die aan de kaden staan te roesten, of erger, over bankrekeningen in Zwitserland van generaals die zich aan ontwikkelingshulp hebben verrijkt. Over dergelijke berichten wil ik mij geen oordeel aanmatigen, zij kunnen waar of onwaar, significant of niet zijn.'

ZOIETS neemt je direct voor de schrijver in. Hij gaat niet af op sterke verhalen (onlangs hoorde ik van sneeuwuimers die ergens op het strand van Ghana zijn, vijf jaar geleden stonden ze nog op een plekje aan de kust van Guinee), sterke verhalen die de legendevoering en de generalisering in de hand werken. Hij wil ze wel even genoemd hebben, maar laat voorlopig de waarheid in het midden. Maar ze krijgen wel authentieke waarde als Brugman een eind verder in zijn artikel komt aandragen met verhalen van gelijke strekking die hij dan zelf uit de eerste hand heeft vernomen in de trant van: 'Nu is het mij opgevallen, dat de experts die ik zelf heb ontmoet, bijna allemaal of gefrustreerd waren geworden of cynisch - de laatsten veelal onder de door de Verenigde Naties uitgezonden experts die ruim betaald werden en hun schouders ophaalden over het nut van hun arbeid'.

DE OPMERKING van de ruime betaling van de VN-experts is typisch voor de derde borrel aan de bitterschotel, maar er zijn steekhoudender argumenten om wat de hoogleraar hier stelt, in twijfel te trekken. Bijvoorbeeld de kleine opstand die in de zomer van 1968 onder de landbouwingenieurs in Wageningen uitbrak toen de regering meende te moeten bezuinigen op het programma voor de technische hulpverlening, een maatregel die toen - volgens Ir. Van Motman, secretaris van het Nederlands Instituut van Landbouwkundige Ingenieurs - 'het hart van de tropische studierichting van de Landbouwhogeschool raakte'.

MEN kan nauwelijks aannemen, dat de teruggekeerde ontwikkelingsdeskundigen hun frustratie aan de boezem van Professor Brugman neerleggen en 'er in hun eigen organisatie over zwijgen. Zijn opmerking lijkt daarom weinig significant, om in zijn terminologie te spreken en zeker minder significant dan de ervaringen van de jongeren-vrijwilligers waarover hij zo makkelijk heenloopt. Hun frustratie is dan niet dat ze niet meer terug willen, maar dat ze niet meer terug kunnen zoals uit hun informatieblad Vice Versa (nr. 9, jaargang 1968) blijkt uit reacties die ze kregen op sollicitaties bij het Nederlandse bedrijfsleven. De Curaçaose Handelsmaatschappij b.v.: 'Bij ons is bedrijfservaring belangrijk. En zakelijk inzicht. Het lijkt nogal moeilijk, de omschakeling voor iemand die gegrepen is door het probleem rijk-arm naar de totaal andere instelling die bij ons nodig is'.

WE zullen er maar overheen stappen, dat drie tot vier eeuwen westelijke particuliere activiteiten in de ontwikkelingslanden hebben bevestigd, dat de mentaliteit die daarachter steekt volkomen onbekwaam is om de problemen van de arme landen op te lossen, maar integendeel er de oorzaak van is, dat hun achterstand op de industrielanden steeds verder is vergroot. Maar Brugman moet niet suggereren, dat als de arme landen eenmaal wijs zijn geworden en voorrang gaan verlenen aan hun economische ontwikke-

ling, ze de ware oplossing zullen vinden in samenwerking met het Europese of Amerikaanse bedrijfsleven. In een strikt zakelijke verhouding tussen een sterke en een zwakke partner zal in het kapitalistische systeem de laatste altijd het loodje leggen. De fusierage van de laatste jaren hier in Nederland laat ons vrijwel dagelijks zien, hoe zwakkere bedrijven met grote gulzige happen door de sterke worden opgeslokt. In de ontwikkelingslanden waar de structuur per definitie zwak is, verandert dit

Houtsnede: Han Krug

bedrijfsleven uiteraard zijn karakter niet. De nog altijd voortgaande plundering van de Derde wereld is dan ook een onvermijdelijk thema geworden van een boek, dat de Franse econoom Pierre Jalée heeft geschreven op basis van heel wat exactere kennis dan waarover Professor Brugman, die overigens heel bescheiden aankondigt zelf geen expert te zijn, beschikt.

PIERRE JALÉE is namelijk een van De Gaulle's naaste medewerkers geweest, maar heeft zich op een gegeven ogenblik vol walging van het Franse neo-kolonialisme afgewend. En een landgenoot van hem, Claude Julien, hoofd van de buitenland-redactie van het vooraanstaande blad Le Monde, publiceerde onlangs een boek 'L'Empire Américain', waarin deze typerende opmerking voorkomt: 'Een land (de V.S.) waarvan de inwoners slechts een twintigste van de wereldbevolking uitmaken en dat bijna de helft van alle grondstoffen in de wereld in zijn macht heeft en daarvan de prijzen bepaalt, veroordeelt daarmee de volken van hele continenten tot onderontwikkeling'.

DICK SCHERPENZEEL

Radiolezingen:

Hilversum I

Zondag, 9 maart 1969; 9.45-10.00 uur: C. H. Schonk: 'Niet praten, maar doen.'

Zondag, 16 maart 1969; 9.45-10.00 uur: mevr. P. C. Hienekamp: 'Hebben we nou wat aan elkaar?'

Zondag, 23 maart 1969; 9.45-10.00 uur: C. J. den Besten: 'Geen woorden, maar daden.'

Televisie-uitzending:

Nederland I

Maandag, 17 maart 1969; 22.20-22.45 uur: 'Alarm'; een uitzending in het kader van de maart-actie van het Steunfonds Praktisch Humanisme. Regie: Geert v. d. Boogaart.

Rosemary's Baby

'Als ik een boodschap had zou ik die per post gestuurd hebben. Maar 'er zijn natuurlijk wel dingen die ik in het leven zie en ik probeer mensen aan het denken te zetten en te laten nadenken over hun zogenaamde zekerheden. Dat is beter dan de mensen een voorgekauwd idee voor te schotelen. Het begrip zekerheid, dat interesseert me in het leven. De meeste mensen klampen zich vast aan kleine zekerheden, maar zekerheden zijn zo beperkt en vaak op niet meer gebaseerd dan vage kreten. Daarom heb ik de mensen zoiets onmogelijks willen tonen als hekserij, om hun te zeggen: ben je er wel zeker van dat het niet waar is?' Aldus Roman Polanski

TWEE kleine berichtjes in de Nederlandse kranten (en misschien niet eens alle): 'Zwangere vrouwen mogen Rosemary's Baby niet zien' en 'Britse filmkeuring knipt 15 seconden uit Rosemary's Baby' (als haar benen worden vastgebonden, alvorens, in een nachtmerrie, de duivel een kind bij haar verwekt). Dat geknip werd officieel als volgt toegelicht: 'Zwarte kunst is geen onbetekenende zaak en het houdt verband met perverse sex'. Niemand die dat kan ontkennen en zeker Roman Polanski niet. Hij was het immers die een film maakte over hekserij in deze twintigste eeuw, een verhaal waarin seksualiteit een sleutelrol speelt. Een pasgetrouwd echtpaar, Guy en Rosemary Woodhouse, trekt in een Newyorkse flat, waarvan de geschiedenis enkele duistere plekken vertoont. Hun bejaarde burens, een merkwaardig stel genaamd Minnie en Roman Castevet, dringt zich in hun privé-leven, en als ze besloten hebben een kind te nemen, droomt Rosemary dat ze zwanger wordt van de duivel. Vanaf dat moment weten de Castevets Rosemary, onder meer via Guy, steeds meer in te kapselen. Langzamerhand gelooft ze dat iedereen tegen haar samenspannt en intuïtief begint ze te voelen dat het contact met de Castevets niet goed is. Van de enige vriend die ze nog vertrouwt, Hutch, krijgt ze, vlak voor diens onverwachte dood, een boek over hekserij. Hierin ziet ze dat de Castevets heksen zijn. Dit doet haar geloven dat ze haar baby willen stelen, om voor hun heksensabbat te gebruiken.

ALS het kind geboren wordt, vertelt men haar dat het gestorven is. Maar Rosemary hoort bij haar burens een baby huilen en gewapend met een mes gaat ze erop af. Er zijn daar veel gasten. Aan het eind van de kamer staat een zwarte wieg; een omgekeerd kruis erboven. Rosemary is vertwijfeld, maar als ze het kind weer hoort huilen wiegt ze het sussend in slaap... Een soort herschepping van een oud thema, is eens opgemerkt. Dat van een man die denkt dat hij aan achtervolgingswaan lijdt en volkomen genezen is zodra zijn psychiater hem toevertrouwt dat hij niet bang meer hoeft te zijn: 'Het is geen idee, u wordt echt achtervolgd!' Wat voor Rosemary een steeds benauwender denkbeeld is wordt werkelijkheid, zodra haar diepe afschuw voor de duivelse machinaties rondom haar kind, plaats maakt voor het moederlijk gevoel, als ze haar kind hoort huilen. Ook al heeft ze net tevoren wanhopig geschreeuwd: 'Wat hebben jullie met zijn ogen gedaan' en het 'geruststellende' antwoord klinkt: 'Het zijn de ogen van zijn vader', terwijl iedereen het glas heft en meemurmelt: 'Heil Satan, God is dood en Satan leeft. Dit is het jaar één en God is heen. Eén is het jaar en Adrian is daar'.

ROSEMARY'S BABY is, zoals de meeste films van Roman Polanski, een studie van een obsessie. Een nachtmerrie die, eerst door signalen maar gaandeweg bij vlagen steeds duidelijker, tekenen van ongedroomde werkelijkheid vertoont; net zolang tot die werkelijkheid haast tastbaar en in elk geval geloofwaardig is. Zo'n proces van emotionele 'omkering' is natuurlijk buitengewoon knap. Men kende Polanski van Repulsion en Cul-de sac als iemand die daartoe in staat is. Maar als dit zijn beste film is, zoals vrijwel overal beweerd wordt, voeg ik daar graag aan toe dat dit tevens het beste voorbeeld is van wat in zijn werkwijze nogal discutabel is.

POLANSKI wil het onderste uit de kan; hij werkt met het scherp van het mes. Geen emoties (het ruggemerg van alles wat theater is), maar super-emoties, even schokkend als ontroerend: de complexe psyche van een zwangere vrouw, bij wie bescherming een allesoverheersend kenmerk is. Juist zulk een unieke defensie, vol van bijzondere emoties, beleeft hij met zijn onweerstaanbare aanvallen. Dat is niet zelden wreed en soms zelfs pervers te noemen, al

naar gelang uw eigen incasseringsvermogen reikt. Niet zonder betekenis is in dit verband de mening van de Poolse regisseur Jerzy Skolimowski over zijn landgenoot Polanski: 'een zieke geest'. Polanski zelf (tegen de al eerder geciteerde Londense Volkskrant-correspondent Peter Brusse): 'Het publiek moet op naalden zitten. Dat vind ik noodzakelijk. In het theater moet je de mensen laten lachen, huilen of beven. Dat is altijd zo geweest. Ik vind het ook geweldig om te griezelen in de bioscoop, of bang te zijn.'

HOEWEL dit verfilmd verhaal van Ira Levin alle elementen plus de stijl van een regelrechte thriller vertoont: het is dat niet. In zijn anticlimax laat 'Rosemary's Baby' zijn ware gezicht zien: een psychologisch drama. Er wordt immers geen duidelijk en rechtstreeks antwoord gegeven op de vraag wie het kind verwekte. De 'duivel' in een nachtmerrie? Guy, die de ochtend na de nacht ervoor opmerkt, dat het 'een wonderlijke ervaring' was? (Rosemary was bewusteloos in bed gelegd, nadat zij een dessert van buurvrouw Castevet had gegeten). Of allebei, in de persoon van de derde-rangs acteur Guy Woodhouse, die zijn burens een kind beloofde in ruil voor een succesvolle carrière op het toneel? Natuurlijk was het de duivel, in de gedaante waarin wij allen hem zo verduiveld goed kennen: in ons zelf.

CASPER VOGEL

Abortus-vrijheid!

DE S.V.H.G. 'Socrates' is een studentenvereniging, waarin door de leden waaronder veel humanistisch georiënteerden, op ondogmatische grondslag wordt gediscussieerd over de meest uiteenlopende zaken. Op het afgelopen landelijk najaarscongres is, na diepgaande discussie, de volgende motie aangenomen:

'De S.V.H.G. 'Socrates', in congres bijeen op 16 november 1968 te Drouwenerzand, in aanmerking nemend, de ongewenste toestanden t.g.v. illegale ondeskundige abortus; de sociale noodzaak voor abortus in die gevallen, waarin het onaanvaardbaar moet worden geacht, dat de vrucht uitgedragen wordt; de positieve gevolgen, die een medisch juist uitgevoerde abortus heeft, zowel voor de vrouw als voor haar omgeving; dat er bovendien formeel juridisch gesproken geen belemmeringen bestaan voor abortus, mits deze medisch verantwoord is — spreekt als haar mening uit, dat het, zowel voor de vrouw als voor haar omgeving een zeer dringende noodzaak is, dat deze formeel juridische vrijheid meer benut wordt, en wel door de medici, die bij een dergelijke aangelegenheid betrokken zijn en dat deze medici niet langer hun eigen gevoelens hoger achten dan het geluk van de vrouw en haar omgeving; dat bevorderd moet worden, dat de desbetreffende wet verduidelijkt en verruimd wordt, zodat het eerder en sneller mogelijk is deze abortus ten uitvoer te brengen.'

AAN de minister van justitie wordt daarom verzocht: 1. de bestaande wet zo te veranderen, dat het mogelijk wordt, dat een zwangere vrouw, die daartoe de wens te kennen geeft en voor zichzelf tot de overtuiging gekomen is, dat dit het beste is, haar vrucht door een daartoe bevoegd medicus laat afdrijven, indien deze operatie medisch verantwoord is. Het Socratescongres is nl. van mening, dat de vrouw volledig verantwoordelijk is voor haar eigen leven en dat zij niet alleen het recht, maar ook de plicht heeft, zelf te beslissen hoe zij dit leven wil inrichten. 2. Een onderzoek in te stellen naar de kwaliteit van de 'Morning After Pill', opdat deze zo spoedig mogelijk veilig in Nederland in de handel gebracht kan worden.

Misvorming na kernexplosies

MEER dan twintig jaar geleden zijn twee kernwapens gebruikt tegen burgerbevolkingen in Japan. Wij kennen allemaal de afschuwelijke uitwerking van deze wapens, in het bijzonder in Hiroshima. Maar nog véél erger is, dat de mensheid belast blijft met een zware genetische schade. Met andere woorden: dat de overlevenden beschadigde genetische stoffen met zich meedragen, die door de eeuwen heen, doorgegeven van generatie op generatie, zullen zorgen voor mismaakte kinderen. Hier is niets aan te doen, behalve dit: een studie maken van de gevallen die tot nu toe bekend zijn, om het bewijs te leveren dat in een toekomstige kernoorlog het aantal 'megadoden' onbelangrijk zal zijn. Wat belangrijk zal zijn is, dat het menseras hoogstwaarschijnlijk zal ophouden te bestaan, enkele generaties na de oorlog (afgezien van ecologische effecten die misschien het leven op aarde al veel eerder onmogelijk zullen maken), wegens het overwicht van mismaakte kinderen die geboren zullen worden.

KOUD wetenschappelijk gezien was de kernexplosie boven Hiroshima een bijna ideale proef. Een nauwkeurige studie van de gevolgen over een periode van twintig tot vijftig jaar zou onweerlegbaar de mate van schade vaststellen, waarop men in een toekomstige kernoorlog zou moeten rekenen. Maar nu zijn er al 22 jaren voorbij en er zijn geen gegevens aan wetenschappelijke werkers beschikbaar gesteld. Waarom niet?

DIT waarom is het onderwerp van een uitvoerig gesprek geweest met Professor Toyoda, secretaris-generaal van het Japanse Pugwash Komitee. Het blijkt dat, hoewel Professor Toyoda zeer zeker weet, dat het aantal mismaakte kinderen onttellend hoog is, hij geen bewijsstukken kan leveren.

Er zijn, volgens Professor Toyoda (een man die beslist niet als anti-Amerikaans gekenmerkt kan worden), twee redenen voor dit onttellende feit. De eerste is, dat tijdens de Amerikaanse bezetting, en nu nog steeds (hoewel Japan in principe onafhankelijk is), ieder geval van nakomende effecten (kwaadaardige gezwellen of leukemie, in de meeste gevallen, die steeds in een abnormaal hoog percentage voorkomen onder diegenen die indertijd in Hiroshima woonden), of mismaakte kinderen, *mits het bekend is*, vervoerd wordt naar het Amerikaanse militaire hospitaal. De gegevens zijn niet vrijgegeven aan Japanse onderzoekers, maar kennelijk (niemand weet dit, natuurlijk) naar Washington gestuurd. In Amerika zijn de gevallen ook nooit bekend gemaakt.

DE tweede reden is, dat niemand wil praten over het krijgen van een mismaakt kind. Als de vroegvrouw meewerkt, en dit doet zij in de meeste gevallen ook uit menslievendheid, wordt er geen rapport afgegeven aan de burgerlijke of medische autoriteiten. De geboorte heeft officieel nooit plaats gehad.

Men zou lang kunnen discussiëren over de reden voor het Amerikaanse optreden. Er zit een zeer sterk element van collectieve schuldgevoelens in. Voor de rest: politiek ongemak wordt door iedere regering vermeden. De ware tragedie van de erfelijke schade van de overlevenden wordt systematisch verdonkeremaand, zodat de volkeren niet ongerust zullen worden

over de gevaren van een Derde Wereldoorlog. Is er iets dat wij hieraan kunnen doen? Er is één mogelijkheid, die nog niet geprobeerd is, nl. een resolutie van de Assemblee van de Verenigde Naties, die de V.S. verzoekt om alle gegevens, waarover ze beschikken, te overhandigen aan een medische commissie. De V.S. zullen vrezen, dat er velen zijn die van de gelegenheid gebruik maken om politieke propaganda tegen Amerika te maken. De resolutie moet zo gesteld worden dat dit onmogelijk wordt gemaakt. Op welke wijze zo'n resolutie aanhangig zou moeten worden gemaakt wordt op dit moment onderzocht.

(Publicatie van het Pugwash-Comité)

Erasmusweek

VAN 7 tot 11 juli a.s. organiseert de Volkshogeschool 'Overcinge' te Havelte, in overleg met het Humanistisch Verbond, een weekcursus getiteld:

Erasmusweek. De betekenis van het humanisme.

DE cursus wordt gehouden in het gebouw Meeuwenveen en de kosten bedragen f 85,- per persoon.

De slaapgelegenheid bestaat uit kamers met 1-4 bedden.

Binnenkort zullen wij uitvoerige gegevens omtrent het programma publiceren. Belangstellenden kunnen zich rechtstreeks opgeven aan de Volkshogeschool te Havelte (Dr.).

Feest

DE juffrouw van de huishoudklas is jarig en het lokaal met de hoge ramen is versierd met bonte slingers papieren bloemen, door de meisjes zelf gemaakt. Op het tafeltje vóór de versierde stoel ligt, nog maagdelijk dichtgeslagen, het grote voorleesboek in z'n jasje van kruissteekjes. En in de grote keuken naast 't lokaal ruikt het naar koffie, cake en poetsmiddelen, en glanst het hoge licht kuis en klaar in de blankgeschuurde afwasbakken en over de nikkelkranen en buizen. Het zal een rustig, goed feest worden, juist zoals de meisjes later in hun eigen huiselijke kring zullen vieren.

Maar dan gaat de bel. De juffrouw, de paarste feestjurk onder haar schort, gaat zelf open. Een paar oud-leerlingen? Met de zware, glimmende sleutel, die geruisloos ronddraait in de sloten van alle B.L.O.-scholen, doet ze de zware deur open. Maar inplaats van de oud-leerlingen staat er een dikke vrouw op de stoep met een breed roodgekleurd gezicht en 't haar, kennelijk net uit de krulspelden, in die intrigerende mahonie-kleur waarvan, geloof ik, alleen de kleine kapperszaakjes die je achter veel strookjes-gordijnen verscholen in de straten van de volksbuurten ziet, het geheim kennen.

DE vrouw draagt op haar rechter-arm een stevige baby en in haar linkerhand heeft ze een koffergrammofoon, dat ze even op de stoep neerzet. 'Houd je taai, meid, nog vele jaren!' en lang en nadrukkelijk wordt Jufs hand op en neer geschud. 'Jullie houwen toch zeker wel van een moppie muziek? Me man, die zit weer voor een paar dagen, nou ja een paar dagen maar deze keer, en daarom heb ik hem maar meegebracht - met een knik naar 't jongetje - thuis zitten is ook niks, meid'. En voordat Juf nog kan antwoorden, is ze al met baby en grammofoon de trap op geschommeld.

Boven klinken verrukte uitroepen 'O, tante Neel, ga zitten tante Neel, mieters joh, en kijk die kleine Sjonnie, wat een lekker jong, mag ik 'm, tante Neel?' En voordat de juffrouw de klas binnenkomt, zit tante Neel al aan tafel achter haar grammofoon en danst 't kleine jongetje van arm op arm met z'n verbaasde porselein blauwe oogjes en z'n tandeloze mondje open en kwijlend van verrukking. 't Lijkt net, of 't licht, dat door de hoge ramen naar binnen valt, ineens een andere kleur heeft gekregen.

NU gaat het deksel van de grammofoon af en plotseling komt er een breed gouden lint over de tafel kruipen, het golft en wuift en ineens staat er een stem op tegen de muren van het lokaal, een stem glijdt langs de gordijnen, over de banken en langs de vloer, een smikkende, hese stem, die soms fluistert en klaagt en dan weer uitschiet en lacht en klatert en de hele ruimte vult en tegen de ruiten gaat staan, die bol worden van 't geluid, dat naar buiten wil, naar buiten in de zon! De meisjes hebben hoog rode kleuren gekregen, ogen glanzen, sommigen dansen en de baby danst mee boven de hoofden, lachend en kraaiend en slaat opgewonden met z'n armpjes.

Wat doen die papieren bloemen daar? Wat dat absurde voorleesboek? Achter haar grammofoon zit als een onverwoestbaar brok zorgeloosheid tante Neel, van wie de man in de bajes zit en die nu alle bruiloften en verjaardagen afloopt met haar stukje muziek. De koele glans, die zojuist nog over de glanzend gepoetste kranen lag, is verdwenen, zelfs de koffie en de koek zijn vergeten en ook de juffrouw. En 't zal niet een rustig verjaardagsfeest zijn, dat de kinderen vanavond als herinnering mee naar huis nemen, maar de stem van Edith Piaff, die zal naklinken in hun oren en in hun bloed en een trappende kraaiende baby zal de hele nacht dansen op veertien paar spichtige meisjesknieën. En dat is een feest, dat niet gauw vergeten wordt.

J. K.

IK denk er ZO over

EEN DUIJS GEVAAR?

ER wordt de laatste tijd nogal eens geschreven in de uitgaven van het Hum. Verbond over het nog steeds geringe (te geringe) aantal leden. M.i. mag dat toch niet zo'n grote verwondering baren; immers, daar zijn verscheidene redenen voor.

DAAR is ten eerste het feit, dat velen afkomstig zijn uit gezinnen waar men vroeger de zondag (en die niet alleen) besteedde aan kerk en alles wat met godsdienst te maken had. Deze mensen zijn eindelijk zo ver gekomen, dat ze vrij zijn van alle binding naar buiten met wat hun innerlijk betreft en de grote vragen die daar uit voortvloeien. Ze hebben het stadium van vrijheid bereikt en willen zich dus niet meer laten binden. Of allen in die vrijheid kunnen blijven staan is natuurlijk een tweede.

ER zijn er die met het H.V. in aanraking komen. Ze krijgen wat lektuur onder ogen en denken er misschien echt wel serieus over lid te worden. Maar de geboden lektuur is niet van dien aard, dat ze sterk imponeert. Vooral voor de min of meer oppervlakkige mens – nog niet eens voortkomend uit ongeïnteresseerdheid maar gewoon door het vele andere dat geboden wordt in de huidige maatschappij – geeft 'Mens en Wereld' vaak te dorre geleerdheid-uitstralende en diepzinnige stukjes zodat men het gevoel krijgt verzeild geraakt te zijn in een ploegje mensen, die hun oude geloof weliswaar hebben laten varen maar er voor in de plaats een soort godsdienstje zonder god in stand hebben geroepen. De schrijvers willen dat natuurlijk niet, – daar ben ik echt wel van overtuigd – maar de indruk die zij wekken is toch wel zo. Waarom moet dit zo?

IN de kerk fokt men de diepzinnigste theorieën over het bestaan van god. Wij doen vaak alle moeite die te ontzenuwen om te 'bewijzen' dat die god niet bestaat. Waarom? M.i. schrikt dit vele mensen af. Heel begrijpelijk overigens. De jonge mens van tegenwoordig heeft te veel andere problemen, nl. die van het dagelijks leven; heel de jongerenwereld kookt en borrelt en beleeft een revolutie. Men wil die oude waarden niet meer, omdat de ouderen verzuimd hebben daar enige waarde in te leggen en dus onmachtig bleven die op de jeugd over te brengen.

EN nu kom ik op de eigenlijke reden waarom ik in de pen geklommen ben. In deze woelige, worstelende, strijdende jongerenwereld komt in M. & W. de heer Bongers met een stukje over het zo juist verschenen boekje van M. van Amerongen. (zie M. & W. no. 3, blz. 6). Kijk, dat is nu wel zo ongelooflijk misleidend, dat mijn gedachten regelrecht terug gingen naar de nacht van Colijn aan de vooravond van de 2e wereldoorlog; u weet wel, 'mensen, ga rustig slapen, vaders van Colijn waakt over je'.

NU, evengoed als toen zijn er 'goede' Duitsers; natuurlijk, maar niet die miljoenen die de heer Bongers bedoelt. Misschien komen de heren Thielen en von Thadden niet meer aan bod

maar niemand garandeert mij dat. Toonaangevende kringen zeiden dat in de dertiger jaren ook over Hitler met z'n plukje volgelingen. Misschien is het nu een zweer, die wel weer vanzelf verdwijnt met de pus die naar buiten komt. Maar juist die zweer is een bewijs, dat de patiënt zelf nog alsmaar niet deugt, geen zuiver bloed heeft. Kan toch ook niet anders? Zorgen die miljoenen 'goede' Duitsers er voor dat het ondertekenen van het kernstopverdrag wordt uitgesteld? Dan is dat maar een rare 'goedheid'; ja een gevaarlijke.

HET spijt me heer Bongers, ik vind uw stukje zeer ongelukkig en vooral ongeloofwaardig. Een vos verliest wel zijn haren maar niet zijn streken. Uw voorlaatste alinea is zeer zeker juist maar dan moet de pers (en daar behoort M. & W. ook toe) zijn taak vervullen door de vinger op te heffen. Hoe zou anders de gewone lezer er nog eens bij bepaald worden? En dat is het juist wat u verzuimde; in tegendeel, door het niet juist leggen van het accent geeft u de valse hoop van wijlen Colijn.

TENSLOTTE, u bent bang paniek te zaaien als u de waarheid vertelt? Begrijpt u nu nog niet, dat die waarheid nooit verborgen kan blijven, dat men u die verdoezelings eens voor de voeten zal werpen en wanneer dat ogenblik komt de 'paniek' nog eens zo groot zal zijn? We leven niet meer in de tijd voor de laatste wereldoorlog toen sliep nog een groot deel van de mensheid.

HET is m.i. beter de werkelijkheid onder ogen te zien en het is mijn overtuiging, dat het voor 'Mens & Wereld' een taak; ja zelfs een plicht is daar aan mee te werken. Als wij verzuimen hieraan te werken (goed; Kritisch Allerlei doet al wat, maar m.i. veel te kuum) en maar blijven hangen aan de 'oude vertrouwde waarden' zullen binnenkort alle oudere leden zijn uitgestorven maar er zullen geen nieuwe jonge voor in de plaats zijn gekomen.

P. BERKENBOSCH

ROME EN HET CELIBAAT

ER is van rooms-katholieke zijde herhaaldelijk betoogd, dat een priester, die huwt, zijn priesterambt niet langer zal kunnen vervullen. In welke opzichten is hij minder capabel dan een ongehuwde zieleherder, zo vraagt de 'leek' zich af. Ook rijst de vraag hoe het dan mogelijk is, dat in het verleden vele priesters, die in feite getrouwd waren (zoals de vader van Erasmus) toch in hun priesterambt gehandhaafd konden worden?

PRIESTERS van de Russisch-orthodoxe kerk mogen eenmaal huwen. Het was zelfs gebruikelijk, dat de Russische dorpspope trouwde. Alleen aan hoge geestelijken (bisschoppen e.d.) en kloosterlingen was het niet toegestaan in het huwelijk te treden. Aangezien de Russisch-orthodoxe kerk geen banden met Rome heeft, gelden hier uiteraard andere tradities. Maar beide stammen uit dezelfde christelijke moederkerk, zodat men zich toch moet afvragen, waarom Rome in dit opzicht zo sterk van de Russisch-orthodoxe traditie verschilt.

Bovendien moet er op gewezen worden, dat in de zgn. 'geïnieerde' kerk, die wel onder het gezag van Rome stond, geen bezwaren werden geopperd tegen de gehuwde priester. Deze 'geïnieerde' kerk vond men vóór de oorlog vooral in die delen van het katholieke Polen, die later door de Sowjet-Unie zijn geannexeerd. Men volgde hier de orthodoxe ritus, onder meer tot uitdrukking komend in het gebruik van het Kerkoslavisch in plaats van het Latijn. Verder was men gebonden aan de voorschriften en tradities van Rome. Maar merkwaardig genoeg werd hier dus een uitzondering gemaakt ten aanzien van de verplichting van het celibaat. De gelovigen hadden zelfs meer vertrouwen in een gehuwde priester, omdat deze vaak beter dan een celibatair de noden en problemen van het dagelijkse leven kende! Wie van al deze feiten heeft kennisgenomen vraagt zich af hoe deze te rijmen zijn met de starre houding van Rome ten opzichte van trouwlustige priesters thans.

P. KRUG

GRIEZELIGE CENSUUR

IN de laatste weken hebben de kranten twee gevallen gemeld van vreemde censuur. Postzendingen uit Scandinavië, waar erotische afbeeldingen veel (en in Denemarken ook onbelemmerd) worden verkocht, zijn door de postrijen geopend om te zien, of zij ook foto's of tekeningen bevatten, die 'aanstootgevend voor de eerbaarheid' waren. Men wrijft zijn ogen uit, al kan PTT zich op een recht beroepen. Het gaat hier niet om tentoongestelde of aan de openbare weg opgehangen afbeeldingen, maar om privé-bezit, in Scandinavië wettelijk verworven. Als een officier van justitie het aanstootgevend vindt, wordt dit bezit vernietigd! Sinds eeuwen bevinden zich in particuliere verzamelingen boeken, prenten en schilderijen, die betaald zijn en daarheen normaal zijn vervoerd, maar die door velen (vooral vroeger) aanstootgevend werden geacht. Grote schilders hebben zogenaamd 'pornografische' taferelen gewrocht. Als PTT of misschien van Gend en Loos aan zo'n goedverpakte zending iets erotisch ruikt, kan ze geconfisqueerd worden! Het parlement reageert veel te slap op zulke ergerlijke vormen van censuur. Als twee gelieven elkaar in seksuele vervoering trouwelijke brieven schrijven, alleen voor hen zelf bestemd, valt dat onder het briefgeheim... als dat ook al niet wordt geschonden. Straks wordt er nog censuur ingesteld om te bekijken, of twee mensen elkaar geen 'pornografische' brieven schrijven!

HET andere geval betreft Sextant (maandblad van de NVSH) een legaal en openbaar verschijnend orgaan. Twee drukkerijen hebben nu al geweigerd, het in kleuren te drukken. Christelijke typografen hebben er aanstoot aan genomen, de directie wil nieuwsgierige jongeren beschermen (alsof die niets weten!) maar in de twee tot nu toe in kleur verschenen nummers hebben wij niets ontdekt, dat niet in tientallen andere tijdschriften op soortgelijke wijze wordt gepubliceerd. Wel een met kinderlijk plezier geschreven en getekende 'strip', mythologisch van aard, die afbeeldt hoe de engelen in serie mensen maken en dus ook aan de lopende band... geslachtsdelen. Ze zijn getekend als voorwerpen van marsepein. De drukkerijen mogen orders weigeren, maar bij de toenemende concentraties en zeer dure procédés ontstaan monopolies en kunnen uitgevers nog maar bij weinige drukkerijen terecht. Een griezelige situatie. Want het gaat niet om voorkeur of tegenzin inzake erotische afbeeldingen, maar om vrijheden die voor iedereen van belang zijn en die worden bedreigd. Vandaar de wenselijkheid van waakzaamheid.

CONSTANDSE

ORIËNTATIE

serie A: *Huwelijk en gezin*

- 1 verkering en verloving
- 2 trouwen
- 3 gezinsvorming en opvoeding
- 4 het gemengde huwelijk
- 5 gezin en maatschappij

serie B: *De mens en zijn wereld*

- 1 atoom en kosmos
- 2 existentie
- 3 evolutie
- 4 autonomie
- 5 relativiteit

serie C: *Aziatische godsdiensten*

- 1 islam
- 2 confucianisme/taoïsme
- 3 hindoeïsme
- * 4 boeddhisme
- 5 zen-boeddhisme

serie D: *Wereldproblemen*

- 1 het bevolkingsvraagstuk
 - 2 welvaart-armoede
 - 3 oorlog-vrede
 - * 4 het rassenvraagstuk
 - * 5 communisme en democratie
- * deze deeltjes zullen in de loop van 1969 verschijnen.

prijs per serie f 2,50

deze series bevatten ieder vijf helder geschreven deeltjes, die uitstekend kunnen dienen als uitgangspunt in gespreksgroepen.

ieder deeltje telt ongeveer 24 blz.

bestellingen aan het centraal bureau van het Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht bij voorkeur door storting of overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht.

ANNONCES:

Holiday apartments to let in old farmhouse, near English South coast. Sleep 2-4 or 6-8. Chalet sleep 2-4. Humanists especially welcome. 'Pitmans' Morcombelake, Bridport, Dorset.

Rustend kleine zelfstandige weduwnaar 61 jaar, niet kerkelijk, zoekt weduwe van ca. dezelfde leeftijd als huisgenote. Moet goed gezond zijn. Keurig huis aanwezig. Geen huwelijk. Brieven onder nummer 7 adm. Mens & Wereld.

Wij zoeken voor moeder (65), die licht invalide is, een lieve dame voor gezelschap en lichte verpleging. Geboden wordt een eigen kamer in de verzorgingsflat te Rhenen, kost en inwoning vrij. Bezit van rijbewijs of auto strekt tot aanbeveling. Brieven onder no. 6 adm. Mens en Wereld.

Ds. Joh. P. van Mullem, Baflo (Gr.) 05950-2747. Lezingen over I Futurologie (toekomst van sex, zede en ongelooft) II Religie in het humanisme.

De dood verandert

Zojuist verscheen onder bovengenoemde titel een pocket. Hierin trachten schrijvers van verschillende richting duidelijk te maken wat voor hen de dood betekent

112 pag. f 3,25

Te bestellen door storting of overschrijving van f 3,25 op postrekening 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.

MENS EN KOSMOS

25e jaargang

Tweemaandelijks tijdschrift, gewijd aan de studie van wijsbegeerte, religie en geestelijke stromingen.

Redactie: B. Bloemsma, Drs. L. C. Fretz, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 16,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 3,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER-DEVENTER.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Gezond natuurlijk leven is vegetarisch leven. Een gezaghebbend oordeel over de modernste stromingen op voedingsgebied vindt u in de 'Vegetarische Bode'. Een proefabonnement voor zes nummers ad f 2,50 zal u hiervan overtuigen.

Administratie: Admiraal de Ruijterweg 236 huis, Amsterdam W 2, postgiro 9266.

De Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort organiseert, in samenwerking met de Humanistische Stichting Socrates op 22 en 23 maart 1969 een conferentie over de hedendaagse betekenis van

ERASMUS

Sprekers zijn:

mevrouw prof. dr. C. J. de Vogel

prof. dr. C. Augustijn

dr. V. W. D. Schenk.

De conferentie vindt plaats in de Internationale School voor Wijsbegeerte, Dodeweg 8, Oud-Leusden/Amersfoort.

Desgewenst kan in de School worden gelogeerd.

De pensionkosten bedragen f 23,- p.p.

Voor het bijwonen van de lezingen wordt een vergoeding van f 2,50 per lezing gevraagd.

Donateurs en contribuanten van Socrates, en studenten genieten reductie.

Inlichtingen en aanmeldingen bij de administratie van de School, Dodeweg 8, Amersfoort, tel. (03490) - 15020.

HUWELIJK

De door het Humanistisch Verbond opgerichte niet-commerciële

CORRESPONDENTIEKRING

helpt u bij het leggen van serieuze

HUWELIJKSCONTACTEN

op basis van eigen keuze.

Vraag brochure met voll. inl. aan de Humanistische Correspondentiekering, postbus 210, Utrecht. A.u.b. 60 ct. postzegels bijsluiten.